

Nr 77.

Av herr **Borggren m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
ändring i 65 § utsökningslagen.

Vid 1915 års riksdag väcktes lika lydande motioner, i första kammaren av herr Nils Åkesson och i andra kammaren av herr Lars Borggren, vari hemställdes, att riksdagen måtte anhänga, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av § 65 i utsökningslagen, att viss del av gäldenärs innestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller innestående pension skyddas från utmätning. Motionerna avstyrktes av lagutskottet med en längre motivering och avslogos av båda kammrarna. Då jag med flera av andra kammarens ledamöter icke ansåg, vare sig utskottets motivering eller vad i kammaren anfördes för avslag å motionerna övertygande, väckte jag vid 1916 års riksdag i andra kammaren åter en liknande motion. Denna gången rönt motionen den framgången, att lagutskottet tillstyrkte densamma. Motionen bifölls även i andra kammaren, men avslogs i första kammaren med 62 röster mot 36.

Emellertid äro vi allt fortfarande övertygade därom, att den ändring i § 65 utsökningslagen, som uti ovannämnda motioner föreslagits, är av mycket stort intresse så väl för den gäldenär, som beröres av saken, som ock för vederbörande utmättningsförrättare. Det sistnämnda framgår bäst därav att föreningen Sveriges kronolänsmän vid sitt årsmöte i Kalmar den 8 sistlidne augusti upptagit frågan till diskussion. Av berörda diskussion och speciellt av inledningsanförandet, vilket bifogas som bilaga till denna motion, framgår, att olika uppfattningar finnas hos kronolänsmanskåren, om huru bestämmelserna ifråga skola tolkas. Någon likformighet i tillämpningen synes därför ej finnas. Intet uttalande gjordes heller vid mötet om huru bestämmelserna böra tillämpas, utan fick diskussionen utgöra svar på frågan.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 4 saml. 36 häft. (Nr 77.)

Det är med anledning härav och med hänvisning till vad som förut anförts för antagandet av motionen ifråga, som vi åter våga besvara riksdagen med en framställning i ärendet, förvissade som vi äro, att frågan icke kan avvisas, utan förr eller senare måste nå sin lösning. Vi äro även övertygade om att rättsväsendet vinner på en sådan lagändring.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av § 65 utsökningslagen, att viss del av gäldenärs inestående avlöning för allmän eller enskild tjänst eller inestående pension skyddas från utmätning.

Stockholm den 24 januari 1917.

Lars Borggren.

Ernst Hage.

Thure Widlund.

J. Persson
i Västervik.

A. H. Hansson,
Sölvesborg.

Alfred Bolander.

Ernst Lindley.

Karl Magnusson
i Kalmar.

I motionens syfte instämma

Olof Nilsson,
Tånga.

Nils P. Sköld.

Bilaga.

65 och 67 §§ utsökningslagen.

Den fråga jag här tänker beröra är för närvarande synnerligen aktuell, dels på grund av den olikhet som i tillämpningen råder mellan landets utmätningsmän och dels därför, att densamma varit föremål för behandling å innevarande och sistlidet års riksdagar, utan att något tillfredsställande resultat vunnits. Frågan gäller, i vilken omfattning en gäldenärs inestående avlöning från allmän eller enskild tjänst eller inestående pension å rikets stat bör vara underkastad utmätning, eller med andra ord en tolkning av 65 och 67 §§ utsökningslagen.

Enligt nu gällande utsökningslag må införsel i gäldenärs lön eller pension ej äga rum. Förut ägde borgenär erhålla dylik införsel, varigenom han tillerkändes

panträtt i lönen eller pensionen innan den var förfallen till betalning, varefter densamma, till den del införsel skett, å förfalldagen hos den, som hade att utbetala densamma, uppbars av utmätningsmannen. Orsaken varför införselinstitutet borttogs var den, att gäldenären genom detsamma månad efter månad kunde gå förlustig sin avlöning, vilken helt kunde tagas i anspråk för betalning av hans skulder, varefter han komme att sakna nödiga medel till sitt och sin familjs uppehälle. Genom införselinstitutets borttagande och ersättande med nu gällande bestämmelse, att gäldenärens inestående avlöning ej finge utmätas, förr än gäldenären vore berättigad att lyfta densamma, ville man råda bot på nyssnämnda olägenhet, men det torde på allvar kunna ifrågasättas, huruvida man genom förändringen verkligen uppnått vad man åsyftat. På förfalldagen, innan avlöningen blivit till gäldenären utbetald, får densamma nämligen enligt nu gällande lag utmätas, och frågan, huruvida gäldenären kan rädda densamma undan utmätning, beror alltså endast på huruvida vederbörande utmätningsman är nog påpasslig att i tid så att säga »lägga vantarna på densamma». Att göra borgenärens rätt beroende av en sådan tillfällig omständighet torde ej vara välbetänkt, och det hade från rättssynpunkt varit bättre att bibehålla införselinstitutet men genom särskilda stadganden ordna detsamma så, att såväl borgenärens som gäldenärens berättigade krav bleve tillgodosedda.

Snart nog torde emellertid införsel åter vinna inträde på den svenska exekutiva rättens område, låt vara endast rörande visst slag av fordran. Nya lagberedningen har i samband med dess år 1915 avgivna förslag till lag om barn utom äktenskap föreslagit en lag om införsel i avlöning, pension eller livränta, enligt vilken den, som genom dom eller avtal berättigats att av barn, adoptivbarn, föräldrar, adoptivföräldrar eller den, med vilken han är eller har varit gift eller utom äktenskap avlat barn, uppbära underhållsbidrag, äger att, där till betalning förfallet bidrag icke erlägges, under vissa förutsättningar erhålla införsel i den underhållsskyldige tillkommande avlöning för tjänst eller annan arbetsanställning till gäldande av såväl förfallet belopp som bidraget i övrigt, i den mån det förfaller till betalning.

Genom detta lagförslag har man velat säkerställa ett visst slag av fordringar, som är av särskilt ömmande art, och vilket böra uttagas av gäldenärens lön oberoende av andra omständigheter. Då lagen stadgar, att gäldenärens inestående avlöning ej må utmätas förr än gäldenären är berättigad att lyfta densamma, tolkas detta lagstadgande i allmänhet så, att *hela* avlöningen kan å förfalldagen utmätas, liksom i uttrycket avlöning för allmän eller enskild tjänst inbegripes jämväl arbetares hos arbetsgivare inestående avlöning, som t. ex. utbetalas viss dag varje vecka. Den utländska rätten ter sig rörande dessa förhållanden helt olika den svenska. Såsom allmän regel gäller där, att införsel i gäldenärens lön eller pension får äga rum. Man har emellertid därvid tagit hänsyn till gäldenärens berättigade krav att för sig och sin familjs underhåll få från utmätning undantaga viss del av avlöningen eller pensionen. Detta skyddade existensminimum är emellertid olika i olika länder samt jämväl beroende av den art av fordran, som är i fråga. I Danmark, Norge, Finland, Tyskland, Österrike, Frankrike och Schweiz m. fl. länder får införsel äga rum, dock icke i tjänstefolks och arbetares löner. Dessa kunna som vanligt utmätas å förfalldagen, varvid emellertid den österrikiska rätten tillåter utmätning först, »när avlöningsdagen gått till ända».

I allmänhet hänför man under begreppet lön i detta hänseende ej allenast offentliga ämbets- och tjänstemäns löner utan även enskilda tjänsteinnehavares, varvid särskilda bestämmelser gälla för olika länder. I Österrike likställas med offentliga

ämbets- och tjänstemän endast sådana enskilda tjänsteinnehavare, vilkas befattning enligt avtal skall räcka minst ett år eller på obestämd tid med tre månaders uppsägning.

I dylik gäldenärs lön eller pension må införsel ej äga rum, om avlöning icke överstiger ett visst belopp, i Tyskland 1500 mark och i Österrike 800 gulden, men om avlöningen överstiger detta belopp, är viss del av det överskjutande underkastad införsel. Synpunkten är den, att i förra fallet beloppet ej är större, än att gäldenären behöver det hela för sin och sin familjs försörjning, och i det senare, att en tjänsteman dessutom bör kunna föra en ståndsmässig tillvaro. Jämväl från det allmännas synpunkt anses det nämligen vara av vikt, att innehavaren av en tjänst ej berövas möjligheten att på ett tillfredsställande sätt uppehålla tjänsten, vilket skulle vara omöjligt, om hela eller större delen av hans avlöning måste avstås till borgenärerna.

Enligt fransk rätt skola vissa procent av lönen undantagas, enligt schweizisk rätt skall den del av lönen, som finnes oundgänglig för gäldenärens och hans familjs levnadsbehov, vara fri från utmätning. Den norska civilprocesskommissionen av år 1907 föreslog, att undantag skulle göras för gäldenärens »torftiga underhåll» till nästa avlöning-dag, och detta förslag har också godkänts genom »Loven om tvangsfuldbyrdelse» av 1911.

Jag har förut nämnt, att lagberedningen föreslagit, att införsel i gäldenärens lön eller pension skulle få ske för visst slag av fordran, i korthet kallat försörjningsbidrag. Den utländska rätten tager mycket skarp hänsyn till fordringens art och skiljer mellan fordran på grund av avtalsvis beviljad kredit samt vissa andra fordringar, som kunna sammanfattas till tre grupper, nämligen skatter, försörjningsbidrag och skadestånd för brottslig gärning. Vid utmätning för sistnämnda slag av fordringar får enligt några länders lag undantag ej göras, utan hela avlöningen är underkastad införsel, enligt andras får undantagas en mindre del, än då fordringen grundar sig på avtalsvis beviljad kredit.

I Schweiz får undantag ej göras vid indrivning av skatter, försörjningsbidrag på grund av laglig skyldighet eller skadestånd på grund av brottslig handling.

I Österrike t. ex. må, då fråga är om dylika fordringar, av den del av avlöningen, som överskjuter 800 gulden, $\frac{2}{3}$ i stället för $\frac{1}{3}$ utmätas, d. v. s. beläggas med införsel. I tyska rätten förekommer liknande föreskrifter.

Vår svenska rätt har intet direkt stadgande som tillåter, att vid utmätning av gäldenärs lön eller pension någon del därav undantages från utmätning, och 65 och 67 §§ utsökningslagen tolkas i allmänhet så, att densamma är i sin helhet underkastad utmätning å förfallodagen. Denna tolkning har också varit orsaken till, att vid såväl 1915 som 1916 års riksdagar motion väckts om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en förändrad lagstiftning i dessa delar, så att den del av gäldenärs lön eller pension, som vore oundgängligen nödvändig för gäldenärens och hans familjs underhåll, skulle vara befriad från utmätning. Riksdagen har emellertid avslagit motionerna.

Nu är förhållandet sådant, att en del utmätningmän tolkat 65 § utsökningslagen på ett helt annat sätt än riksdagen samt ansett, att lagrummet icke lägger hinder i vägen att vid utmätning i gäldenärs lön undantaga en del såsom existensminimum för gäldenären och hans familj. Jag är en av dessa, och min avsikt är nu att påvisa de skäl, varpå jag stöder mig, och vilka jag anser vara tillräckligt bärande för den från såväl juridisk som moralisk synpunkt enligt mitt förmenande riktiga tolkning, som jag under många år tillämpat.

65 § utsökningslagen lyder som följer: »Från utmätning skola undantagas dels nödiga gång- och sängkläder för gäldenären, hans hustru och oförsörjda barn, dels ock till ett värde av högst 150 kronor nödiga arbetsredskap eller andra nödiga lösören. Saknas utväg till nödortfigt uppehälle, då skall av det förråd, som i huset finnes, undantagas, vad till underhåll för en månad tarvas.» Principen är ganska klar; lagstiftaren har velat tillförsäkra en gäldenär så mycket, att han ej skall lida nöd utan hava nödortfigt underhåll under den tid han kan anses behöva för att skaffa sig utväg till nödortfigt uppehälle, vilken tid beräknats till en månad. Negativt taget får alltså en gäldenär ej genom utmätning berövas, vad som erfordras till unde håll under en månad, såvida han ej på annat sätt har utväg att få detta underhåll. Samma princip är tydligt uttalad i konkurslagen, vari stadgas att en konkursgäldenär, som är ämbets- eller tjänsteman, skall av sin lön tilläggas så mycket som till hans eget, hans hustrus och oförsörjda barns underhåll tarvas. Det finnes ingen anledning antaga, att lagstiftaren haft för avsikt att sätta en vanlig gäldenär i en sämre ställning än en konkursgäldenär. Det har visserligen från något håll framkastats, att en gäldenär, som genom utmätning berövades hela sin avlöning genom att begära sig i konkurs, komme i åtnjutande av den rätt 31 § konkurslagen medgiver honom, men å ena sidan blir han alltid under tiden före godemansvalet i mistning av sin lön, då den, som förordnats att taga hand om konkursboet, näppeligen torde äga rätt att utbetala något av detsamma, och å andra sidan ökas fattigkonkursernas antal i hög grad genom en sträng tolkning av paragrafen, något som är till stor nackdel ej blott för gäldenären utan jämväl för domare, domstol och andra som skola taga befattning med dessa konkurser, vilka i stället borde i högsta möjliga grad undvikas.

I Tyskland och Österrike t. ex. förekomma de icke på grund av lagstadgandet rörande Offenbarungseid, enligt vilket en gäldenär, som vid en exekutiv undersökning befunnits sakna utmätningsbara tillgångar, har att på borgenärs begäran uppgöra en förteckning över vad han äger samt sedan inför domaren avlägga ed på, att han riktigt uppgivit sina tillgångar, varefter proceduren är slut, och konkurs ej ifrågakommer.

Om vi nu i det följande hålla oss till en gäldenär, som är tjänsteman och som ej har annan utväg till försörjning än sin lön, som i de flesta fall utbetalas pr månad, så stadgar 65 § utsökningslagen, att en sådan skall vid utmätning få undantaga av det förråd, som i huset finnes, vad till underhåll under en månad tarvas. Med förråd kan lagen ej mena annat än födoämnen o. d. eller sådant, varmed dylika ämnen kunna anskaffas, nämligen penningar. Det torde, om vi undantaga jordbrukare, icke finnas många gäldenärer, som i sitt hus hava förråd, tillräckliga för en månads underhåll. Förråden torde alltså i regel, då det gäller tjänstemän, utgöras av den avlöning, som uppburits under senaste avlöningsdag. Vid utmätning å denna dag av gäldenärs avlöning torde alltså för att tillförsäkra gäldenären underhåll under närmaste månad böra undantagas och åt gäldenären förbehållas så stor del av avlöningen, som erfordras för anskaffande av de födoämnen m. m., som äro oundgängligen nödiga för gäldenärens och hans familjs underhåll intill nästa avlöningsdag.

Den utländska rätten har klara och tydliga stadganden härutinnan. Enligt tyska rätten skall vid utmätning undantagas bland annat de för gäldenären, hans familj och tjänare för 4 veckor erforderliga närings-, belysnings- och uppvärmningsmedel eller, såvida dylika förråd för två veckor ej finnas och deras anskaffande icke är på annat sätt för denna tid säkerställt, de penningmedel, som erfordras för deras anskaffande.

Österrikiska lagen har ungefär enahanda stadgande.

Detta gäller en gäldenär i allmänhet, men måste så mycket mera gälla en sådan gäldenär, som är tjänsteman och saknar andra tillgångar än sin lön.

Jag vill anföra ett talande exempel på till vilka orimligheter man kan komma med en sträng tolkning av 65 § utsökningslagen.

För närvarande har jag för verkställighet mot en järnvägstjänsteman åtta utslag, varigenom han ålagts att till olika personer betala sammanlagt något över 2,000 kr. Gäldenären har en månatlig lön av 170 kronor jämte bostad samt saknar andra utmättningsbara tillgångar. Samtliga borgenärer hava begärt utmätning i lönen. Då han saknar annan utväg till nödtorftigt uppehälle än sin avlöning, har jag med min tolkning av 65 § utsökningslagen varje månad, å den dag gäldenären varit berättigad att lyfta lönen, utmätt 80 kronor av densamma, varemot gäldenären fått från utmätning undantaga 90 kronor, vilket belopp jag ansett vara erforderligt för att gäldenären skulle kunna nödtorfteligen försörja sig till nästa avlöningsdag en månad därefter. Visserligen drager det på detta sätt över två år innan samtliga fordringar blivit fullgoda, men borgenärerna få dock en gång ut sina fordringar och gäldenären slipper att gå i konkurs. Detta senare har för honom ofantligt stor betydelse, enär han, som står närmast i tur att bli befördrad, blir förbigången och sannolikt aldrig befördrad, om han gör konkurs. Med en strängare tolkning av 65 § utsökningslagen skulle jag varje månad under loppet av ett år hava nödgats utmäta *hela* lönen och gäldenären skulle under ett helt år icke hava ett öre för sitt underhåll. Invändningen att han kunde erhålla en del av sin lön genom att begära sig i konkurs, faller på nyssnämnda olycksbringande följd av en inträffad konkurs. Huru skall den stackars gäldenären förhålla sig i ett fall som detta? Antingen skall han för att icke svälta ihjäl begära sig i konkurs, varigenom han utestänges från befordran, eller också skall han för att bli befördrad »nödgas svälta ihjäl». I sanning en kinkig belägenhet!

Med min tolkning av lagrummet ordnar sig saken för bägge parterna; låt vara att borgenärerna få vänta en rundlig tid innan de utfå sina fordringar; jag tror dock att en borgenär gärna går med på en konkursutredning, som varar 2 år, om han efter denna tid erhåller sin fordran fullt ut, och förhållandet är ju i förevarande fall enahanda. Man må besinna att även en gäldenär har rättigheter, vilka särskilt i ett fall som det föreliggande, då skulderna tillkommit huvudsakligen på grund av ingångna borgensförbindelser, böra respekteras. Den utländska rätten, som klart och tydligt prononcerar detta, löser konflikten mellan borgenärs och gäldenärs rätt i förevarande hänseende med utgående från den princip, att tvångsexekution ej får medföra omöjlighet för gäldenären att existera, varför också ett visst existensminimum undantages för exekution, men att å andra sidan en borgenärs berättigade krav bör tillgodoses i så måtto, att gäldenären är skyldig att till sin skulds gäldande avstå, vad som översviger detta minimum eller åtminstone en god del därav.

Frågan gäller nu om denna princip ligger till grund jämväl för den svenska rättens stadganden i 65 och 67 §§ utsökningslagen. Då sistnämnda lagrum stadgar, att gäldenärs inestående avlöning ej må utmätas förr än gäldenären är berättigad att lyfta densamma, så har därmed icke tillåtits att under alla förhållanden å lyftningsdagen utmäta *hela* avlöningen, utan skola därvid tillämpas gällande bestämmelser i 65 §, och då detta lagrum helt kategoriskt säger att, därest utväg till nödtorftigt uppehälle saknas, av det förråd, som i huset finnes, *skall* undantagas, vad till underhåll för en månad tarvas, så har lagstiftaren ingalunda sagt att kontanta penningar icke äro att hänföra till dylikt förråd.

De som äro böjda för en motsatt tolkning av nyssnämnda lagrum stödja sig

på ett Kungl. Maj:ts utslag år 1901, enligt vilket arbetares hos arbetsgivare inestående avlöning, vilken arbetaren förmenade vara nödvändig till hans uppehälle, ansågs det oaktat böra för hans gäld gå i måt.

Undersöker man ifrågavarande fall finner man emellertid, att det här gäller en fabriksarbetare, som arbetade mot veckolön. Överallt i den utländska rätten äro dylika arbetare undantagna från dylika bestämmelser rörande införsel i lön, och deras arbetsförtjänst skyddas icke på sätt förhållandet är med egentliga löntagares. Skälet är det, att en arbetare i regel har sin utkomst av sin daglön eller veckopenning samt att han, om denna utmätes, anses icke bliva försatt i samma prekära ställning som den, vilken uppbär sin lön en gång i månaden. Beloppet, som utmättes, uppgick till endast 12 kronor 34 öre och veckolönen utgjorde 20 kronor. Gälldenären hade alltså 7 kronor 66 öre över. Då det är ganska vanligt att en fabriksarbetare av arbetsgivaren erhåller förskott å sin avlöning, saknade gälldenären ej utväg att av kommande veckolön erhålla ett förskott av låt oss säga 7 å 8 kronor, varigenom han med dessa penningar och vad han hade kvar å förra veckolönen kunde nödortfeliggen försörja sig. Av sammanlagda månadslönen, 80 kronor, hade endast utmätts 12 kronor 34 öre, varför man ej torde kunna säga att gälldenären därigenom saknade utväg till nödortfigt uppehälle. Icke heller bör man förbise att skulden, för vilken utmätning skedde, utgjordes av ogulden skatt. Jag har förut nämnt, hurusom den utländska rätten tager stor hänsyn till skuldens art, och att t. ex. enligt schweizisk rätt någon del av löneleden ej får undantagas, då utmätning för oguldna skatter ifrågakommer. Visserligen finnes ingen dylik skillnad i vår rätt, men att den omständighet, att skulden i föreliggande fall utgjort ogulden skatt, icke i någon mån influerat på domstolarnes uppfattning, har man icke rätt att påstå.

Då saken gällde en fabriksarbetare, som uppbar sin lön per vecka, är fallet icke congruent med dem, där det gäller löntagare i egentlig mening, vilka uppbära sin avlöning en gång varje månad. Det är dessa senare, som jag haft för ögonen, då jag upptagit frågan till granskning. En fabriksarbetare kan i regel genom kroppsarbete förtjäna, vad till livets uppehälle erfordras, men en sådan löntagare, som jag avser, en tjänsteman, får väl i regel anses urständsat att försörja sig och sin familj, därest *hela* hans månadsavlöning, icke en utan flera på varandra följande gånger, genom utmätning berövas honom.

Det ifrågavarande prejudikatet torde alltså icke förtjäna det värde man på sina håll velat tillmäta detsamma, och jag anser det icke böra rubba min uppfattning att min tolkning av 65 § utsökningslagen är överensstämmande med lagens anda och mening.

Den ståndpunkt föreningen nu kommer att intaga i frågan torde komma att bero på den blivande diskussionen, jag har endast velat lämna ett litet bidrag till densamma i hopp att kunna mera allmänt få fram en sådan tolkning av lagrummen, som, utan att för mycket kringskära en borgenärs rätt, visar förståelse för den rent primära rättighet, som även en gälldenär bör åtnjuta, nämligen rätten att leva.

E. Ohlin.